

# EL CAMÍ

ANY I  
NÚM. 6

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ  
Quintana, 11, 2.<sup>on</sup> : BARCELONA

JUNY  
DE 1918

NÚMERO SOLT, 15 CÈNTIMS

SUBSCRIPCIÓ ANUAL, 2 PESSETES

## PRIMER SALÓ DE PRIMAVERA

Veuse-l'aquí aquesta revelació, la que a hom li porta la primera anada a través de les sales curulles de tan diverses obres. ¿Qui triomfa?, ens preguntem al reposar-nos en el jardí de Belles Arts, quan finit el «via-pictoris» cerquem en l'airejada placidesa de cap-altard, el lúcid juí, la positiva síntesi, la posició històrica o la valor en el temps, de les obres que s'ostenten. Llavors arriben totes elles en diversos agrupaments; com cridades a un judici final s'ordenen davant nostre segons els seus mèrits. Ací, les pobretes d'esperit, les de frèvola sentimentalitat, plantes escarrancides i pàl·lides d'anèmica criança en qualque glorieta ombrívola. Allà, les llampantes, les epidèrmiques, les que fan olor, les del truc emotiu, les de banal sensualisme...; esparses van algunes individualitats; voladores, les primeres recoltes dels inquiets, dels esperits-vigia, atents, escrutadors i aguts com una sageta, conqueridors de

més or per a l'art, navegants vers horitzons nous per a la sensibilitat. I com obeeïdores d'un mateix ritme, com a trempades en un mateix caliu, altres obres s'atansen, germanes, reveladores de la seva gestació en un medi espiritual comú i del desenrotllament de la personalitat dels seus creadors a l'empar d'una cultura inconfundible.

¿Qui o quins triomfen? ens preguntem novament. I sense deixar un instant al dubte, oïm la certesa del triomf d'una col·lectivitat. Triomfa una ànima nacional de temps desitjada, pel noucents encarnada en pletòrica còrpora que creix ardida i assabentada, respirant un ambient cultural cada jorn més valios i cada jorn posseïdora de més belles realitzacions ofertes per totes les activitats. Meravella, en aquesta exposició, la unitat de les diverses arts entre nosaltres. Es veu tan clarament l'ascens d'una trajectòria... Meravellen les ceràmiques, l'orfebreria, l'escultura, la

pintura i fins l'arquitectura arreu fallida—arreu menys a Alemanya, que ha trobat un istil, el «seu» istil per a la «seva» edat d'acer—, però entre nosaltres revifada mercès al mateix escalf que ha deixondit les altres arts. I meravella encara més perquè aquesta unitat de l'art català en son renaixement del segle xx, no és el resultat d'un motllo preconcebut. No; res més lluny d'una fórmula, res tan vivent com aquest art nostre. Cap personalitat de les que l'integren ha renunciat a res per a servir-lo. No representa la servitud de ningú i fins les influències s'instal·len entre nosaltres, no descaradament en una mala còpia perquè són l'última paraula, sinó admeses per comprensió i plasma des segons la pròpia espiritualitat. Esguardeu: ¿renuncia a qualche part de la seva personalitat l'escultor Casanovas per a esdevenir un clàssic nostre? I en la pintura, ¿voléu més personalitat que la d'En Sunyer—tot especial, saba ètnica d'un redós mediterrani amb l'esperit de finor de l'Illa de França?

I aixís tots els nostres mestres, els majors i els menors, són cadascun i tots en fan un com en aquella meravellosa Florència. Sí; verament, les nostres modernes obres són les millors de l'exposició, són les de més potència plàstica, oi més de la valor històrica que senyalen.

No ens cega per aixís afirmar-ho cap mesquinesa casolana; és la mateixa veritat que resplendirà demà quan s'historiïn les actuals repúbliques de l'esperit. És ço mateix de què s'adonaran altres, quan veient

la nostra trajectòria més al zenit o en son decandiment vagin a la recerca del seu començ.

Apologia de mitjanies, murmurarà algú que, fervent del geni, es planyerà de que no n'hi hagi cap entre nosaltres. Encara no és hora, missenyor, li direm. Tot vindrà, si Déu vol. Un geni o els genis, són l'apogeu d'una cultura; no en trobareu cap de completament desenrotllat, l'expansió del qual no sia precedit i voltat d'un vesament general d'esperit, d'una cultura arribada a son màxim grau en el temps i en l'espai. Si no la troba, la seva obra no serà proporcional a la seva potència, la qual, mancada de l'ambient, no arribarà a deixondir-se del tot. Passarà sentint-ne en son interior la convulsa caòtica força, però ignorant-ne la determinació cabdal, formal. Prou farà, pobre desplaçat, si amb la misèria que el volta sap donar-nos la mida de ço que altrament fóra sa grandesa.

Mireu: En Nonell triomfa perquè n'era un de dotat; un geni pintor de naixement. Esguardeu els seus quadros i restareu sempre meravellats; sia per la seva pregonitat, sia per la fuga, per l'exuberant riquesa del color,—Venecians, Delacroix,—per aquells verds, blaus i vermells, i fins per l'aristocràcia de què hauria sigut capaç si entrant a la seva sala per la del «Círculo Artístico», us fixeu en el quadro pintat en grisos que us vindrà enfront. En Nonell es plasma en matèria bruta perquè li mancà aire per als seus pulmons. ¿Capiu ço que hauria sigut entre nosaltres, o

col·locat més avant en la nostra trajectòria? Jo me l'imagino com un d'aquells lluminars que de tant en tant honoraren el renaixement italià.

Cal, doncs, reconèixer aquesta exposició com a consagració de la primera etapa del nostre renaixement.

Ciutat, 12 Maig 1918.

ment plàstic. Ens ho diuen aixís les obres vistes en conjunt. Altre jorn ens aturarem davant de cada una i en direm la valor. Altrament, no ens hi aturarem gaire, pensant que el camí és llarg, que resta molt per a fer i que aturant-nos massa ens podríem retrassar.

JOSEP CARBONELL I GENÉ.

## NOVA ESTÈTICA

*Té raó, el bon amic i furiós detractor de la meua estètica: tot això són idees soltes no madurades pel temps, ni formant cos de doctrina respectable. Té raó i encara jo diria més que ell: tot això són moments de turbulència anímica. Ningú no busqui ensenyamenys pràctics en els meus escrits. Em serà permès odiar-los jo mateix, amb tota la intensitat del meu detractor? En plena lluita anímica fóra vesania inexcusable escriure un llibre didàctic; lluny de mi propòsit tan mesquí. Ara mateix em posava a rectificar algunes paraules dites i la mà se'm deturava per instint.*

=

*Tenia raó el meu detractor, però no en tenia l'erudit quan judicava la meua obra: tot això està exempt de cites. Ell que es complau en escriure un rosari de noms il·lustres, únicament per fer el savi, no sabia avenir-se a la simplicitat del pensament. Ell hauria encabit entre ratlla i ratlla una mà de noms coneguts o desconeguts per enlluernar al lector. Li cal a l'eru-*

*dit aquesta vanitat per escriure una crítica justa, com a tot poeta que s'estimi li cal exhibir traduccions, encara que siguin del francès (perquè vesteix molt).*

*Nosaltres respectem la vanitat, perquè fins aquí és molt natural, però lamentem que el nom dels grans homes serveixi d'esqueneta a les joves gentes.*

*Tots els mals que sofrim, deia el filòsof, no són res més que estats d'ànim; bé sabem com el mal no existeix, ni el bé tampoc, ni el temps. Tot això són paraules que únicament serveixen de comparació. Quin fet exterior ens porta la tristesa, moltes vegades no sabríem dir-ho, i ens sentim joiosos per dintre, quan la dissort aliena ens exigeix un fingiment al rostre. Com més ens alliberem del mitjà-ambient, com més sintetitzem, diríem, anem veient les coses molt altrament: totes sotmeses a una llei única i diversa. Aquell qui sempre és igual podem dir que no té l'ànima prou sensible per immutar-se al buf diví; ni*

és convenient resistir massa els corrents humanals. Cal també si tenim esment de la nostra inferioritat, deixar-nos dur sense rebequeries inútils.

Qui ha dit la diatriba de les coses nues? Volem la nuesa de la forma, sigui com sigui. Perquè vestir fantasmes? Exigirem una vestidura que no fereixi els ulls davant mateix de l'entranya viva i assolada de la ciutat nostra, per exemple.

No som conformistes i no ens pregunti la gent: per quin motiu? En tot cas som conformistes de nosaltres mateixos i encara moltes vegades perquè no hi ha remei.

Voldríem trobar una explicació de perquè la gent s'interessa més pel nom de l'autor d'un llibre que pel contingut del llibre.

No sabem trobar la raó, de moment, però tenim la seguretat de trobar-la un dia o altre.

Mentrestant posarem en joc l'argúcia que posseïm per aconseguir-ho.

L'ESTETISTA R. D. C.

## XENIA

### XXV

El mes passat una revista francesa deia de nosaltres: *revue espagnole d'art et littérature*. No sabem com correspondre a l'elogi.

### XXVI

A mossèn Barrera el veiem de dia en dia com un satíric molt refinat: l'altre dia en un solt que posava a *El Coxreo Catalán* parlant de *Cosas de l'Institut d'Estudis* arribà a la sublimitat del Muñoz Seca.

### XXVII

La revista *Catalana* té la passa. En un dels darrers números se les empenia contra les afirmacions d'un bon company de *La Revista*, i pels seus dicteris contra la inno-

vació es val de dos pseudònims inofensius de quisso, *Amador i Lleal*; quant a l'erudit pseudònim *Vox populi* també li hem vist la cua. Estigui tranquil el mestre en gai saber que amb tal nom s'oculta: quan se mori li farem un monument al parc.

### XXVIII

Nosaltres ens encaparràvem per decidir en quin gènere podríem enquibir al senyor Marinel·lo amb motiu d'un curiós article que publicà en *La Revista Quincenal*. Podríem assenyalar-li un lloc entre la robustesa del mascle? Podríem enquibir-lo entre la classe feminista? A l'últim ens hem convençut que el senyor Marinel·lo pertany al gènere dels híbrids.

## EL BUST DE SCHOPENHAUER

Aquell matí jo anava passejant per les arravals de la ciutat, on se venen coses velles; és aquest un costum que no puc deixar perdre de molts anys ençà. Allí hom hi veu l'art de tots els temps en una barreja macabra: butaques de la dissetena centúria amb el scient de moderna *rejilla*; gerrets de porcel·lana florentina amb les nances trencades i substituïdes per altres d'un modernisme purpurinesc... Mes tot seguit la meua atenció es fixava un dia en un curiós bust de savi menjat per la naftalina: al moment jo endevinava en la mòrbida rigidesa del seu posat la sàvia disposició intel·lectual del pensador; això em produïa cert plaer, donades les meves aficions investigadores.

—De qui és aquest bust?—preguntava.

—De Schopenhauer, senyor.

—És de l'època?

—Sí, senyor: del mateix segle *xvi*.

Admirant la meravellosa vidència de l'antiquari vaig comprar l'obra.

En ser a casa la muller i jo el miràvem fixament: tenia els ulls petits, el front rugat, el nas menut i rodó, una mica llarg; en resum, feia una faç traïdora i esquerpa i fins m'arrepentia de la compra. No tenia pas l'aspecte de català: ben clar s'endevinava el seu origen per la inquisidora mirada penetrant d'alemany savi. Fins semblava que aquella faç somreia quan jo cada tarda prenia el meu canet «Pilsen»; mes quan l'escudella de l'esmorzar llençava son encens gastronòmic, el vell rapatani semblava que acluqués l'ull esquerre i amb l'altre m'esguardés amb la humiliant simpatia d'un bull-dog.

Al cap de poc temps d'ésser a casa meua el bust de Schopenhauer, li vaig acabar per tenir una verdadera mania.

Fins un jorn m'arribà a semblar que mirava, dissimuladament lasciu, a la meua muller, jove encara.

I estant sol a la cambra on era, li deia jo:

—Ah, vell libidinós, savi estrafer, paràsit de casa! com m'has enganyat amb els teus llibres de repulsió envers el sexe de l'harmonia! Jo qui et tenia per guardià del meu esperit i bon ençaminador del

meu anímic patrimoni! I amb mi ens has enganyat a tots els qui t'havem llegit i t'hem gustat un dia per l'orgull del teu verb. Pots rebutjar ton país, vil fingidor; pots rebutjar-lo, que per l'esguard i l'ull, de lluny es veu que ets més alemany que ningú.

Vaig callar en la meua diatriba, però el vell Schopenhauer continuava impertèrrit; aquells ulls havien devingut, però, lleugerament inquisidors. Me'l vaig mirar fixament i acabà a l'últim per infundir-me un respecte poruc que m'obligà a retirar els meus d'aquells ulls de tortuga endimoniada.

Darrerament arribà un moment que jo no podia estar sense pensar en el bust maleït. Sobretot quan era dessobre els llençols i abans de trencar el son, el meu enuig arribava fins a la desesperació.

A voltes, dissimuladament, tot posant-me d'esquena a la imatge i passant la mà per darrera meu, procurava d'arribar amb les ungles a aquell nas petit i rodó i curava d'extrafer-lo posant en l'acció tota la força que m'era dada. Després em girava, mirant aquell nas i observava desconsoladament que les meves ungles de fera no li havien deixat el més lleu senyal. Solament en les meves quedava la rojor congestionada de l'esforç.

Aquella tarda, era divendres. Com totes, jo prenia el meu canet «Pilsen» dessobre la taula i davant la imatge del meu enemic, i a cada glopada de cervesa i mentre jo assaboria el deliciós ferment, ens creuàvem la mirada jo i el bust enutjant. De sobte advertí que el bust esdevenia provocatiu com manta volta havia ja observat; el vell Schopenhauer tancava l'ull esquerre i amb l'altre m'esguardava amb la humiliant simpatia d'un bull-dog.

No em vaig poguer aguantar més: m'aixequí de la taula descompost amb l'intent d'arrebaçar-lo per les orelles i rebatre'l per terra fent-ne mil bocins: mes quan anava a tocar-lo, aquella mirada penetrant i inquisidora d'abans oprimia la força de la meua intenció i em deixava sense fortitud.

En un estat de terrible excitació decidí

sortir de casa, no sense haver advertit abans a la meua muller que la meua tornada no seria fins l'endemà al vespre, car em retenien afers seriosos.

Vaig passar la nit en un hotel de les afores; prou em convenia un poc de descans, après de l'odiada fretura.

L'ensent demà, cap al vespre, bon xic asserenat, tornava a la casa. La muller m'esperava a la porta:

—Estimat: ja ens dispensaràs. La serventa, lent neteja de la sala, ha tocat amb

els espolsadors el bust de Schopenhauer i n'ha fet mil bocins, en tal manera que no es podrà aprofitar.

Entrava a la sala. Davant meu hi havia la serventa que, amb els espolsadors a la mà, m'esguardava en espera d'un reny justíssim. Jo li vaig dir:

—Noia: per lliberar-me a mi no t'han mancat sinó uns espolsadors. En canvi, a mi em sobraven els meus estudis de filosofia.

J. A. FONT I CASAS.

## POESIA FRANCESA

*Pierre Albert-Birot, capdavanter del nimisme i de «Sic», son portaven, continuu en la petita selecta inèdita de valors diverses i tendencioses que EL CAMÍ comença de col·leccionar amb Pierre Reverdy. Acollim, doncs, avui, amb curiosa complaença aquesta viva mostra d'una art complexa i evolutiva.*

### REPOSOIR

de l'herbe fatigée et des feuilles sèches

Pourquoi pleures-tu petit  
et des touffes vineuses sur le soldat blessé

Mais là-bas le vert est plus jeune  
et l'herbe remue  
et le vent qui la fait bouger  
sans en avoir l'air  
prend son parfum  
qu'il me passe en courant  
sous le nez

hé hé hé hé hé  
hi hi hi hi hi  
qui rit?

PIERRE ALBERT-BIROT

## POESIA ANGLESA

### XII POEMES

*De Rabindranath Tagore.*

Els núvols s'apilen sobre els núvols i el dia s'obscura. Ai, mon amor, perquè em deixes esperant tot sol, enfora de la porta?

En els actius moments de la tasca del migdia soc dins la multitud, mes aquest dia obscur i solitari, mon esperança rau en tu, no més.

Si no em mostressis la teva faç, si em deixessis dins el total oblit, jo no sé com passarien per mi aquestes llargues hores de pluja.

Romanc amb mon esguard fit en el cel, dins la tenebra llunyana, i mon cor delira gemegant amb la inquietud del vent.

El dia que el lotus florí, ai las! la meva ment era errabunda i no n'havia esment. Mon cistell era buit i la flor restà negligida.

No més ara i adés una tristor s'emparava de mi, i m'alçava del meu somni i sentia un dolç rastre d'una aroma estranya en el vent del Sur.

Aquella vaga dolçor tornà mon cor sofrent d'engúnia i em sembla que no fos l'ardent respir de l'estiu, cercant la seva perfecció.

Jo no sabia que fos tan aprop de mi, que fos la meva aroma i que aquella dolçor perfeta era florida en el pregon del meu cor.

He d'avarar la meva barca. Les hores llanguides passen damunt la riba.—Ai las de mil

La primavera ha finit sa florida i s'ha endut les fulles. I ara amb el pes de les frèvoles flors marcides, vaig esperant en ma llangor.

Les ones han devingut remorses i damunt la riba i pel caminó obac, les fulles grogues voleien i cauen.

Quina buidor davant el vostre esguard! No temeu una esgarrifança que passi a través de l'aire amb les notes del cant llunyà, flotant de l'altra riba?

En les ombres profundes del Juliol emplujat, amb passos secrets, tu camines, silenciós com la nit, evitant tots els que vigilen.

Avui el matí ha clos els seus ulls, incurós dels clams insistents del vent de llevant, de veu pregona, i un vel espès ha sigut mes damunt el cel blau que sempre vigila.

Els boscos han calmat llurs cants i a cada casa totes les portes són closes. Tu ets el viatger solitari en aquest carrer desert. O, mon únic amic, el més amat, les portes són obertes a la meva casa—no passis enllà com un somni, no més.

Si el dia és finit, si els ocells ja no canten, si el vent s'ha esllanguit de lassament, llavors estén el vel de la tenebra densa sobre mi, tal com has embolcallat la terra amb el llençol de la sòn i has tancat tendrament els pètals del lotus defallent en el crepuscle.

D'aquell caminant que té buit el sac de les provisions abans de finir el viatge, que té el vestit malmès i empolsinat i la força finida, allunya la vergonya i la pobresa i renova la seva vida com una flor sota el cobricel de ta bondadosa nit.

Pensava que el meu viatge era arribat al seu fi, al darrer límit del meu poder—que el camí era clos davant meu, les provisions finides i el temps venia cercant refugi dins una silenciosa foscor.

Mes trobí que el teu voler no sap acabament en mi. I quan tots els mots moren en la llengua, ixen noves melodies enfora del cor; i quan les velles petjades són perdudes, és revelat un nou país amb totes ses meravelles.

Fa dies i dies que la pluja no queia, Déu meu, en l'aridesa del meu cor. L'horitzon és terriblement nu—ni el vel més lleu d'un núvol suau, ni el més vague avís d'una fresca pluja llunyana.

Envia ton irada tempesta, obscura com la mort, si fos ton desig, i amb fuetades de llampecs espanta el firmament de banda a banda.

Mes fes enllà, Senyor, fes enllà aquesta silenciosa ardor penetrant, immòbil, aguda i cruel que crema el cor amb l'horrenda desesperança.

Fes que el núvol de la gràcia s'inclini de l'altura, com l'esguard plorós de la mare el dia que el pare és irat.

Aquest és mon delit: esperar i vigilar d'aquesta guisa, vora el camí

on l'ombra empeny la llum i ve la pluja en la vetlla estival.

Missatgers amb noves dels cels ignots, saludeu-me i correu al llarg de la ruta. Mon cor té una tristesa interior i és dolç l'alè de l'oratjol que passa.

De l'alba al crepuscle só assegut aquí, davant ma porta, i sé que totduna, quan hi veuré, arribarà el moment de benaurança.

Mentrestant somric i canto tot sol. Mentrestant l'aire es va omplint amb el perfum de la promesa.

Jo no sé pas de quin temps llunyà vas venint sempre més aprop, per tal de trobar-me. El teu sol i les teves estrelles no podran mai servir-te escondit a mos ulls, per sempre.

Mant dematí i mantà vetlla tes petjades foren oïdes i ton missatger ha vingut dins mon cor i em cridava en secret.

Jo no sé perquè avui ma vida és tota agitada i un sentiment de trèmula joia passa a través del meu cor.

És com si fos vingut el temps de finir mon treball i sento dins l'aire una feble odor de ta dolça presència.

Baixàveu del tron i romanfeu a la porta de ma cabana.

Jo estava cantant tot sol en un recó, i la melodia prengué vostra orella. Baixàveu i romanfeu a la porta de ma cabana.

Hi ha molts mestres a la vostra casa i a tothora hi ressonen els cants. Mes la simple cançó nadenca d'aquest novici ferí vostre

amor. Una cançoneta planyent s'afegia a la gran música del món i amb el premi d'una flor us paràveu a la porta de ma cabana.

Mare, trenaré una cadena de perles per ton coll, amb les llàgrimes de la meva tristor.

Les estrelles han treballat llurs braçalets per arrear tos peus, però el meu penjarà damunt la teva sina.

Riquesa i fama vénen de tu, i tu pots donar-ne o refusar-ne. Però la meva tristor és ben bé tota meva, i quan te la dugui com un pre-

sent, dona'm el premi de la teva gràcia.

El dia que la mort et trucarà a la porta, quina cosa li oferiràs?

O, posaré davant mon hoste l'àmfora plena de la meva vida—no el deixaré pas que se'n torni amb la buidor a les mans.

Tota la dolça verema de mos dies d'autumne i de mes nits d'estiu, tots els jornals i les recerques de ma vida laboriosa, veus aquí ço que posaré al seu davant, en cloure's mos dies, quan la mort em trucarà a la porta.

M. M., trad.

## CAP A LA REVOLUCIÓ DE L'ESCENOGRAFIA

A propòsit de la representació d'*Antoine et Cléopâtre*,  
per En Gémier, a Paris.

Ja els ballets russos foren l'inici d'una nova tendència en l'art de l'escenografia. «Parade», d'en Picasso, fou un dels primers exemples. Després vingueren «Les mamelles de Tiresias», de Guillaume Apollinaire. L'escenografia, rompent amb els ets i uts de la rutina carrinclona, fou per fi adaptada a la vera causa determinant de la feina de l'escenògraf: al caràcter de les obres. L'escenògraf començà per preocupar-se d'interpretar en si les escenes imaginades per l'autor. Es desféu de tot lligam amb la realitat que pogués trencar el fil de la concepció.

Ja res d'insípid jardins a l'italiana pintats amb coloraines de pintor de parets; ja res d'interiors pagesívols on del camp l'ambient manca; res de salons de fira; res de palaus de guix; res d'eixides sense l'intimitat d'aquelles on la llum se sent empresonada per la vida de ciutat; res de boscos sense brossa i sense perspectiva; res de muntanyes sense torrenteres; res de torrenteres sense guinarderes. L'escenògraf s'esquitllà per fi del servilisme fotogràfic devers els detalls de la realitat

més ordinari. No més això cercà: la conformació del seu art a la creació de l'imaginació. Fou un bon pas endavant.

De primer entuvi aqueixa escenografia nova operà damunt d'obres noves. Heus aquí ara que s'esforça en posar el seu marc a obres de gran voladúria tradicional. El cubisme, art el més deslligat de la tradició, és el qui ha pres en aquest sentit la davantera. Tal recentment ha succeït amb la representació de «Antony and Cleopatra», donada per En Gémier, a Paris. Aqueix drama d'amor i de guerra, un dels millors d'En Shakespeare, trobà, en la col·laboració escenogràfica de l'Angel Zarraga, un inesperat esqué per a l'estragat gust del públic. En Zarraga hi anà tot pur de ment i de cor, tot pur de llapis i de pinzell, per tal que embolcallà l'obra d'una augusta, senzilla sumptuositat digna del suprem art antic. Volem dir que aqueixa sumptuositat no tenia gens de l'imaginació corrompuda per les vicioses disbauxes literàries de la decadència.

El més sorprenent d'aqueixa temptativa fou que el públic no s'hi trobà destarotat.

El medi egipci d'algunes escenes, l'arquitectura egípcia d'altres el preparà potser al canvi sense que pogués adonar-se'n. Car verament no s'adonà del canvi. En Zàrraga desplega un equilibri geomètric tant plaent als ulls, que els ulls, rera l'esguard, n'hi foren grats. Hi hagué certament un joc geomètric d'allò més artístic i d'allò més nou en les decoracions d'en Zàrraga. La línia parlava al públic el llenguatge de la seva íntima beutat. I fer adorar la línia, com a línia en sí, dins una formidable obra com l'obra d'en Shakespeare, per un públic associat de vulgaritats i de llocs comuns, sols podia escaure a la màgia d'un artista assabentat i noble com en Zàrraga.

En les decoracions d'en Zàrraga campeja una beutat esquemàtica, pura, sense celatges, sense oripells, com aquella que és d'albirar en les obres arquitectòniques dels grecs; obres qui parlen d'una raó elevada, d'una emoció serena, d'un esperit d'harmonia; raó, emoció o esperit que, en altra forma, han penetrat en la tasca d'en Zàrraga, un xic. Cosa ben de lloar. L'art d'en Zàrraga és un art clar, i fort, i sà, i equilibrat, que va de dret tot alhora vers una síntesi poderosa i vers una tasca constructiva, vers l'equilibri, en fi. Ja damunt les figures geomètriques que li serveixen per donar cos ornamental al sub-teló, se despulla de tot vici i de tot luxe i conjumina, crusos i separats, a fi i efecte de que parlin per sí, el roig, el blau i el violeta; i aquelles línies pures ornades per aquests colors purs encisen la mirada sense violència, imperceptiblement. L'equilibri lineal va també a sostenir el sumptuós triclini del palau de Cleopatra, on els graons descendeixen tot i formant una escala de lògica harmonia; harmonia concebuda per la raó mestrejant, retuda, l'emoció. Els dignataris i els esclaus, vestits els uns a l'egípcia i els altres mig nusos, jeien en la graderia per tal de compondre una serenitat simfònica de colors i de volums. Volums escultòrics dels més vivents. ¡Quin resplendor damunt d'aquell esplendor! Cal sobre tot esmentar la grandiositat titanésca en conjugi amb la beutat que foren de veure amb ulls d'admiració davant la sala monumental dels festins. París fou aquell

dia tot ell un clam de lloança. Una felicitat d'art penetrà el cor i sacsejà l'espina dorsal dels assistents, ja es pot ben dir, ja. No hi ha hiperbolisme ni deixalla grandiloqüent en dir això. Rera el trono que coronava amb les augustes línies senzilles seves la sala dels festins, trono en el qual prenien seient el sublim ubriac Marc Antoni, cara-vermell, i la dolçament pèrfida Cleopatra, l'amorosa d'ulls de serpent, hi havia, dominatriu, com el destí, una verda esfínx. Al trono s'anava pujant per una altíssima graderia, damunt la qual penjaven, com espurnes d'estels, els més vius però harmoniosos colors fins a constituir un veritable poema ocular. ¡Ah, l'escena de l'orgia! Marc Antoni acabava d'ésser derrotat a Actium. Ell i Cleopatra imperen, seguts en el trono, damunt les danses, els cants i les lluites que es desenrotllen a llurs plantes, sota una incessant i exquisida pluja de pétals de roses. Les dansaires ballen en la bacanal i els lluitadors, mig nusos, lluiten en mig de l'alegre bati-bull. Res de més estètic s'ha vist com escenografia i com espectacle de conjunt. Res tampoc aventatja, en l'obra escenogràfica d'en Zàrraga, la severa tomba que en Zàrraga conjumina i aixeca en honor de Cleopatra, constituïda per angles groguencs que uns pedaços verds retallen, entre les ares, al mig de les quals s'alça, espumejant d'or i de violeta, el setial de la tomba on Cleopatra pren seient i es posa en el blanc pit l'àspid que li ha de donar la picada mortal tot i fent-li dir, com a darrer mot, el sagrat, per a ella, nom d'Antoni. El cubisme ha vingut a portar un empelt clàssic a l'art egipci, amb la temptativa d'en Zàrraga.

Els honors d'aqueixa festa artística s'han d'otorgar, en primer terme, a en Gémier, qui estigué veritablement ubriac d'amor i que fou imperial quan calia; i en segon lloc, a la Mégard, que fou reina quan havia d'ésser reina i dona quan havia d'ésser dona, però amb l'afegit, deliciós afegit, de la vaporosa gràcia parisensa; i, en tercer punt, a en Zàrraga, per la seva temptativa d'alta valua a favor de la renovació de l'escenografia.

J. PEREZ-JORBA.

París.

## LLIBRES

«Exili»: Ferràn Soldevila.  
—Publicacions de «La Re-  
vista», vol. XVII.

L'arbre de la Poesia ens és enguany pròdig en flors diverses—alguna branca novella també,—mes si d'entre les flors en cerquessim una de blavosa—ombra devenint llum—, la d'*Exili* del Ferràn Soldevila se'ns oferiria meravellosa de plenitud amb un perfum d'oblit asserenat.

En *Exili* s'hi remarca una conformitat defugidora d'estridències, un aconhortament que veu en el país foraster la gràcia del seu somris i la claror de sa mirada.

També s'hi sent una mica de deslliurament per la distància de l'amor, enc que alguna volta es senti punyit del dubte com pel fibló de la vespa selvatge, mes ell continua cantant, i en les estrelles de la nit veu les llàgrimes deslliuradores.

Esguarda la Dolor com un infant veu una vella feixuga i de la Solitud se'n fa una amada eterna. Pensem en l'autor del «Poema espars»: *Solitud, o gota verda*, i veiem més palesa la majestuosa tranquil·litat del vers d'En Ferràn Soldevila.

Creiem que En Pópez-Picó influeix molt fecundament en l'esperit d'aquest—ja de sí fortíssim poeta—, ço que fa que l'apreciem com un deixeble molt aventatjat de l'autor del *Cant sere*.

En *Comiat* canta admirablement l'adeu a les muntanyes amigues i llur fidelitat per tal que el seu record el defensi de la ciutat trontolladora. Així ell diu:

...Al meu entorn sentiré l'aire tèrbol  
i la cremor de la fama que'm volta,  
però hi haurà dintre l'ànima meua  
la frescor viva de vostres obagues;  
ella em serà com llisquent refrigeri  
contra l'ardència que vulgui abrindar-me.

O bé diu amb una emoció corprenedora:

...Però hi haurà dintre l'ànima meua  
el vostre magne silenci, muntanyes  
tan sols fendit de menudes cantúries  
i tremolós de ploroses esquelles.

Finalment en l'*Escòlium* resumeix bellament la brega d'ençà de la juvenesa,

quan entrem pels viaransys del món, el  
pas ardit i la mirada encesa, devall l'im-  
mens imaginar del front... i fa la via amb  
la seguretat del vencedor, baldament cai-  
gui dins el fang del camí, ell se redreçarà  
amb l'ànima més pura de l'esforç realitzat  
i amb la fulgurança del diví fruit de la  
Serenitat.

Moltes coses més diríem d'aquest llibre on cada paraula és una meditada concepció, però profanariem la sobrietat d'ell mateix si ens fèssim pesats.

En tant hem odorat el perfum adormidor d'*Exili*, en restem en una confortadora penombra oblidadissa i per nostre pensament passen, com en somni, les admirables formes poètiques.

JOSEP A. RICART F.

\* \* \*

J. Millàs-Raurell: «Primers».—  
Dibuixos de Francesc Elias.—  
Barcelona, MCMXVIII.

Els poemes d'aquest llibre auster tenen l'aire de petites decoracions paleolítiques mig esborrades. De tant en tant la corba àgil, el graciós detall, el fragment ple de sentit, es confonen amb l'aspror primitiva de la pedra.

El poeta sembla que soporti les lleis de la rima i del ritme com una mena de cilici dolorós. D'una manera estranya i sols per una llei d'inèrcia, l'expressió es mou dins els motlles, però sense lluita per rompre definitivament el cilici, i menys encara per acceptar-lo amb complaença, amb aquella deliciosa voluptat de l'*afinació* del verb, de la tasca pacient per assolir la joia ondulant de la forma. Rares vegades hi trobareu aquell «sens profund de la magie des mots aliés, de la puissance d'évocation des syllabes et des rythmes». El poeta no es turmenta pas gaire en la recerca de pompes verbals: les seves asprors, la seva austera naturalitat primitiva, diria que hi són volgudes aposta i plenament. Adhuc allò que ens semblarien defallències d'expressió, jo crec que són substància observada i amada del seu temperament poètic; quelcom de conscient dins la seva sensibi-

litat, que jo dubtaria en judicar com una impotència de les primeries. (Anotem, però, una mica d'intent musical en *Les veus del pou* i els poemes VIII i IX de *Les confessions* (aquests darrers, plens d'un vívid ressò de Orient) i una bella imitació rítmica en els primers versos de *L'exprés*.)

La veritable intenció d'En Millàs-Raurell rau en el seu desig de pensar. Construeix dins el llibre una xarxa de comparacions —no sempre noves— establint un paral·lelisme entre les passions, la vida, les idees, d'una banda i les forces, els elements, els espectacles de la Natura, d'altra banda. Un àvid desig de bellesa empeny l'esperit del poeta en el vast deambular de l'imaginació i dels sentits.

Hi ha en els seus poemes una manera de rima de pensaments i de ritme d'idees, per damunt del suportat artifici extern de la rima i la mesura de les paraules (que sovintment viola). Quelcom d'hebraïc, diria. Algunes imatges tenen tota la força precisa i esclatant de la poesia hebraïca. Vegi's, sinó, aquest vers dolorós:

«Passen els dies, com uns carros buits!...»

Si algú ha dit que *Primers* és àcid com una fruita verda, nosaltres sabem que l'esperit del poeta és un passiónat de l'acidesa estranya i que s'hi complau per una llei d'imposició. Cal afegir, però, que la seva fruita té una sabor inconfundible.

Consignem, doncs, amb una franca joia, l'incorporació d'una nova veu ben genuïna que ve a enriquir l'harmoniosa diversitat dins el cor de la Poesia catalana.

«El Càntic dels Càntics i El llibre de Rut»,  
traduïts per Carles Riba.  
Publicacions de «La Revista». — Barcelona: 1918.

Quina cosa més plaent la lectura d'aquests dos llibres, reunits en un sol volum, en la nostra llengua tan àgil quan és obra per un pur artífex com En Carles Riba!

Després de la magna cavalcada del *Càntic*, amb tota la seva pompa de sensualitat *espiritual*, amb tota la seva profusió de perfums i de paraules enceses com un ferro candent, arravatades dins la mateixa

suavitat, quin sereníssim repòs la simple història de la Moabita, amb un tremolor de blats i una blancor de lluna decorrent sobre les garbes!

Amb motiu d'aquesta perfecta traducció, hem recordat l'esforç altament estimable d'En Verdaguer, qui ens llegà així mateix la seva traducció del *Càntic dels Càntics*. Ell es turmentà cercant el ritme, l'assonància i àdhuc la rima per tal que el poema salomònic semblés més avinent en la nostra llengua i fos rebut més fàcilment per les oïdes del poble. El seu intent devia ésser, segons sembla, vestir-lo a la manera de casa nostra, ajustar-lo a les lleis de la poesia occidental perquè fos substància de més fàcil assimilació: fer del *Càntic dels Càntics* un seguit de cançons catalanes amb aire popular. Mes en la traducció d'En Verdaguer hom hi observa, sense gaire esforç, lamentables fallides: sembla com si l'essència del poema rebutjés aquesta re-creació massa forçada, com si la generosa liquor s'esmunyís d'un veire massa estrany. Els versos, malgrat dels canvis mètrics, agafen una certa monotonia, sobre tot aquells que són rimats o assonantats. En canvi, quan feia ús del vers blanc, reïxia bellament:

Ses galtes són com eres  
de plantes aromàtiques, herbari  
d'algun especier; sos vermellors  
llavis són lliris perlejats de mirra.

D'una manera oposada a la del místic inoblidable, En Riba ha sabut resoldre admirablement la qüestió de la forma en la seva traducció, donant-nos un reflex exactíssim del *Càntic*, amb unes meravelloses solucions de ritmes com que fossin nascuts de l'essència mateixa del poema, sense cap imposició exterior, sense cap defallença ni cap actitud estafeta o estranya:

La veu del meu amat!  
Mira'l que ve  
Trescant per les muntanyes,  
Atravessant d'un salt les collades,  
El meu amat és igual que la gasela  
O que el cabrit de les cèrvoles.

Voleu una sensació més exacta de moviment?

En la traducció d'En Riba totes les sua-

vitats, tota la meravella de les descripcions hi és cospada amb un llenguatge ben nostre, però servant fidelment la manera del poema original, tramès com un baume que no ha perdut ni una mica de la seva primera virtut.

El *Llibre de Rut*, dins la simplicitat bíblica i amb aquella puresa de llenguatge, ens ha semblat una plàcida narració dels nostres segles d'or. Domenyador de l'idioma com pocs se'n trobarien a Catalunya, En Carles Riba, amb una cura pacient i plena d'amor, sap escollir, polir, afirmar d'una manera justíssima els conceptes i les paraules. Res, però, d'aquell arcaisme constant que esdevé fadigós en els escriptors amants d'un llenguatge idèntic al de l'Edat Mitjana. En Riba sap tenir el més amable *moyen*, escrivint un català puríssim, saborós, àgil, vessant de joventut i d'una forta saba, alhora nova i plena de noble antigor.

Aquest bell volum de *La Revista*, recordant-nos les traduccions bíbliques de Mossen Frederic Clascar, ens ha fet gustar per endavant una magna joia. Quina monjoia altíssima de les nostres lletres, amics meus, el dia que podéssim veure a nostres mans la somniada Bíblia Catalana, una total perfecta traducció signada Clascar-Riba!

MARIA MANENT.

\* \* \*

«Una Cançó Nadalenca»,  
de Dickens. Traducció de  
Josep Carner. — Editorial  
Catalana. Barcelona.

Val a dir que entre el públic català no ha assolit aquesta obra la generosa comprensió—inoblidable i penetrant—que hom endevina justificadament en el públic anglès devot de Dickens. I és que totes les característiques de la rassa semblen resumir-se en la formidable producció de Dickens, bategant en totes i en cadascuna de ses obres. Però aquest novel·lista és un dels que poderosament contribueixen a formar la pàtria.

Aquets personatges d'«Una Cançó Nada-

lenca» evoquen els ninots que hom retallava de les auques en els dies daurats de l'infantesa. Vénen a ésser—per a nosaltres—uns titelles amb vestiments exòtics, que ens distreuen dissipadament, impossibilitats de fer-se nostres. Inconscientment, en llegir «Una Cançó Nadalenca», hom agafa el posat d'espectador. I Dickens, en lloc d'un pare d'aquelles criatures, ens en sembla més aviat un empresari.

Decididament, el lector català gaudeix amb preferència—en la lectura d'aquest llibre—de la magna traducció que n'ha fet En Carner. Tots hem gustat aquesta interpretació memorable, deguda al nostre gran poeta, amb plena delícia i particular agraïment admiratiu pel més casticista de tots els nostres escriptors.

El prefaci de Chesterton, autoritzadament intel·ligent.

\* \* \*

«L'Elefant blanc, robat»,  
de Mark Twain. Traducció  
de Josep Carner. — Editorial  
Catalana. Barcelona.

Obra que encaixa plenament en la sèrie de grans obres que té l'Editorial en son programa. Hom gaudeix d'una joia puríssima en pensar que «la nostra llengua menyspreada» ha arribat a saó d'interpretar amb una dignitat unànim les grans creacions de la literatura universal. I en pensar que poc a poc podrem anar enriquint les nostres petites personals biblioteques—petites i estimades—amb les genials obres d'Homer i Virgili, de Shakespeare i Goethe, ja assimilades amb normalitat: triomfalment catalanes.

«L'elefant blanc, robat» i les altres narracions que segueixen, formant aquest volum, ens maravellen i ens admiren. Sembla que hom s'hi trobi fent d'agent de turistes o posseït del pes indeslliurable de la funesta, implacable tornada «Foradeu, germans, foradeu». O amb les angúnies derivades d'aquella paradoxal propietat d'«El bitllet de Banc de 1.000.000 de lliures esterlines». L'element pintoresc i aquell seguit d'observacions ingeniosíssimes donen una valor, per a nosaltres no-

víssima, a aquest llibre de l'essencial humorista nord-americà. No dubtem que, com se diu en el prefaci al llibre, aquesta i altres obres de Mark Twain en llengua catalana «contribuiran a la nostra educació de l'humor i del sentiment».

Per la vàlua intrínseca i indiscutible i per sa eficàcia educativa deu ésser rebuda aquesta obra amb un esperit de generós remerciament.

La traducció, com totes les traduccions d'En Carner: magistral i definitiva.

Finalment, una franca censura per la presentació material dels volums. Quan es decidiran a millorar-la?

M. G. d'A.

«Juvenília»: Guillem Colom.—1918.

Mantes voltes s'ha parlat de la condició innata dels mallorquins en la possessió de l'idioma.

Guillem Colom en aquest llibre ha presentat una obra que segurament si no fos graciosament depurada per la subtilitat del terror, hauria perdut molt en valor.

Els poemes de «Juvenília» tenen un caràcter melòdic popularíssim i una evocació folk-lòrica molt estimable i ben menada. Enlloc arriba, però, la seva poesia a un punt culminant: creiem que l'autor podrà assolir més alta puixança en poemes de caràcter llegendari i catalanesc, com «L'amor de les tres taronges», poema que no forma en aquest volum i que segons se'ns ha dit es prepara en un altre llibre d'aquell caràcter que creiem que el delatarà en una més pròpia i alta personalitat, sense que això vulgui deixar de reconèixer la definida condició de Guillem Colom.

«Flama»: Jacint M.<sup>a</sup> Mustieles.  
—Biblioteca Valencia.—1918.

Creiem que aquest títol és verament encertat en l'obra darrera que ens ha presentat En Mustieles; car, en efecte, els seus versos són arborats i rojencs, d'una avassalladora roentor. Però, a voltes, això pot ésser un defecte; i en l'obra d'En Mustieles hi manca potser la continència del clàssic.

Però no podem negar la originalitat de l'autor dins la nostra lírica, en general. I dins la poesia valenciana devem considerar a aquest poeta com un capdavanter. Per'xò, en l'obra d'en Mustieles s'hi ha de jutjar la responsabilitat del cabdill d'un estol que encara ha de venir, però que no pot trigar gaire. Llegint algun poema de «Flama» es pot veure clarament que en Mustieles té condicions de capdavanter.

«Versos de Jordi Pons».—  
Impremta Sallent.—Sabadell, 1918.

A bastament observareu que aquests «Versos de Jordi Pons» són obra d'un principiant. Mes, reconeixent-li les incorreccions inevitables, no se li poden negar les bel·leses que hi són indubtablement.

Jordi Pons, com a principiant, no té, ara com ara, cap personalitat; se li veu, no-gensmenys, alguna semblança amb l'obra de Joan Arús.

Els «Versos de Jordi Pons» són un llibre d'intenció, no de plenitud; mes aquesta és ben sovint conseqüència de la intenció: així pensem poder-ho afirmar amb el temps, judicant la seva producció.

Jordi Pons es presenta amb una valor conquerida, pel propòsit en seguir els nous corrents i ben en pugna amb aquests jovenets, versaires de certamen, trovadors de societat recreativa.

J. A. F. i C.

## REVISTES

*Nord-Sud*.—(12, rue Cortot, Paris, 18.<sup>e</sup>).—Poemes de Pierre Reverdy, Paul Dermée, Philippe Soupault, Louis Aragon, Tristan Tzara; articles en prosa de Pierre Reverdy i André Breton i unes curioses semi-anècdotes de Max Jacob: dibuixos de F. Léger.

*Minerva*.—«La Joventut de Pantagruel i l'Educació de Gargantua», traducció de Lluís Deztany. Aquesta traducció del Rabelais, en forma catalana clàssica, s'avé perfectament amb l'universal i gloriós cinisme de l'original.

El senyor Deztany, de la «Société des études rabelaisiennes» de Paris, és mereixedor de la més alta lloança i presenta un bon seguit de paraules que es podrien acceptar en l'actual formació literària.

*Nostra Parla*.—Aquesta revista es dedicarà en part a la publicació dels treballs que facin referència a la nostra llengua: aquest és l'objecte que creiem ideal en l'obra benemèrita de «Nostra Parla». No cal expressar la sinceritat del nostre homenatge.

*D'act d'allà*.—Núm. 5.—Si volguéssim lloar degudament aquest magazine, gairebé ens veuríem obligats a la cita de tots els seus treballs. No podem deixar d'emetre la lloança de la novel·leta de Robert

Lluís Stevenson, «El cas singular del doctor Jekyll i el senyor Hide», traduïda graciosament per J. Carner.

*La Revista Quincenal*.—(Bruch, núm. 35, Ciutat): num. 32 i 33. Publica la enquesta sobre «España y la sociedad de las naciones», en la qual firmen una no molt selecta però sí important munió de personalitats.

*Vida Olotina*. Núm. 136.—És una lloable revista de retallets; mes això no és obstacle perquè no sigui cosa selecta, car «Vida Olotina» és una de les publicacions més orientades i concretes que es publiquen en llengua catalana.

*Joventut*.—Manresa.—Tots els números fins al 9. Ço que més ens ha plagut són uns comentaris anecdotics i subtils (Acotacions urbanes) signats per J. F. Vidal i Jové.

*La Veu de Mallorca*.—*La Veilleuse*. (7, petite rue Saint Jean, Chatellerault). Núm. 12.—*Economia i Finances*. Núms. 8 i 9. (Editorial Catalana).—*La Paix Organisée*. (36 bis, rue des Poissioners, Neuilly-sun-Seine). Núm. 17.—*La Revista*. (Corts Catalanes, 613) Núm. 64.—*Vila-Nova*. Núms. 13 i 14.—*Trossos*. (Corts Catalanes, 613) Núm. 5.—*La Monette*, (20, rue des Perrey, L'Havre).

## DIEM

Que dins el lassament de l'esforç, devegades pudibunde, altres errívol de massa agosarat, és bo de posar per ultranceres i vigoroses actuacions el nom fecund de nacionalisme.

\* \* \*

Avui hem de tenir en compte que per damunt les deficiències de la nostra Literatura, l'Art nostre, etc., s'hi veu la mancança de l'Estat Català i de consegüent no hem de perdre de vista que sempre reconstituïm.

\* \* \*

La força de l'obrar pervé, molt principalment, de la voluntat individual agosarada pel desig de majoria d'edat. (Altrament la revisió de valors, la reconstrucció vera, no són possibles sense l'aciençament que ens duu fins aquell desig.) Però posats en la ruta excel·lidora de voluntat jo, com és fructuosa l'actuació d'aquells joves que sots una disciplina nacional *volen*! Certament són envejables les lluites constants davant l'encarqueranisme estatut, davant l'academisme oficial, davant els axiomes d'Ar-

queologia sàvia que son profanats amb el més lleu bruit de vitalitat.

\* \* \*

No sé perquè la conversa lluenta d'aquells joves que en deixar els llibres pintorescs de l'Institut oficial no han reaccionat encara, em fa l'efecte dels *organillos* que toquen en les lluminàries nocturnes en les festes del poble.

\* \* \*

Als rutinaris de cos i d'esperit caldria un fibló d'egoisme, encara que fos personal. Llavors mirariem d'ensenyar-los-hi la inquietud col·lectiva i potser la llur consciència quedaria auriolada del daler de nacionalitat.

\* \* \*

Avui al sentit comú afegiríem aquesta norma: Per la llei de la sociabilitat som nacionalistes: no som provincians perquè sabem el nostre deure col·lectiu i no necessitem tutela de ningú: Catalunya és nostra per l'optimisme del nostre treball altificat per l'espiritualitat *única*, nostre.